РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 36.053.065 ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада **ДФ 36.053.065** Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Міністерства освіти та науки України прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії Нестеренку Михайлу Михайловичу з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 032 «Історія та археологія».

Нестеренко Михайло Михайлович, громадянин України. Народився 6 липня 1982 року в місті Небіт-Даг Красноводської області республіки Туркменії. Впродовж 1999-2002 рр. навчався у Харківському інституті танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Отримав базову вищу освіту за напрямом підготовки «Військові науки» та здобув кваліфікацію бакалавра військових наук. Протягом 2002-2003 рр. навчався у Харківському інституті танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», де отримав повну вищу освіту за спеціальністю «Бойове застосування та управління діями підрозділів (частин, з'єднань) Сухопутних військ» та здобув кваліфікацію спеціаліста військового управління, офіцера тактичного рівня. Впродовж 2003-2012 рр. перебував на службі в ЗСУ. Впродовж 2012-2026 рр. працював у приватному секторі. Від 1 серпня 2026 р. – заступник командира з озброєння окремого батальйону логістики 7 корпусу швидкого реагування десантно-штурмових військ.

У вересні 2022 року був зарахований на денну форму навчання в аспірантурі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 032 Історія та археологія).

Основні результати дисертації Нестеренка Михайла Михайловича представлено у 6 публікаціях, з яких 5 містяться у наукових фахових виданнях України, включених до категорії «Б»; 1 – у збірці матеріалів наукової конференції.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Нестеренко М. Суспільно-політична діяльність Михайла Грушевського у дзеркалі ювілейних публікацій 1916 року. *Вісник Черкаського університету: Серія Історичні науки*. 2024. № 1. С. 82-91. DOI: 10.31651/2076-5908-2024-1-82-91
2. Нестеренко М. Культурно-громадська діяльність Михайла Грушевського кінця XIX – початку XX ст. в оцінках сучасників. *Вісь Європи*. 2024. Вип. 4. С. 27-38. DOI: 10.69550/3041-1467.4.310366
3. Нестеренко М. Громадська діяльність Михайла Грушевського на Наддніпрянщині в дискусіях початку XX ст. *Українські історичні студії*. 2025. Вип. 17(59). С. 76-86. DOI: 10.24919/3083-6158.17/59.9
4. Нестеренко М. Грушевський-політик в українському меморіальному дискурсі. *Вісник Черкаського університету: Серія Історичні науки*. 2025. № 3. С. 45-61. DOI: 10.31651/2076-5908-2025-3-74-83
5. Нестеренко М. «Батько Грушевський» в публіцистиці революційної доби. *Українські історичні студії*. 2026. Вип. 19 (61). С. 70-79. DOI: https://doi.org/10.24919/3083-6158.19/61.8

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Нестеренко М. Рецепція громадського служіння Михайла Грушевського в ювілейних дописах 1916 року. *Актуальні питання освіти і науки в умовах сучасної російсько-української війни*. Том І / [Ред.: В.Ільницький, Р.Корсак, Т.Пантюк, О.Петречко, В.Старка]. Дрогобич Ужгород Тернопіль: Посвіт, 2024. С. 83-88.

У дискусії взяли участь усі члени разової спеціалізованої вченої ради:

1. **Петречко Олег Михайлович,** доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені під час захисту:

1. Дисертант у своєму дослідженні (зокрема у опрацюванні історіографії проблеми) вимушено виходить за окреслені хронологічні межі. Можливо було б доречно це обумовити.

2. У представленому автором термінологічному ряді бракує представлення основних понять культурно-інтелектуальної історії.

2. **Івангородський Костянтин Васильович,** доктор історичних наук, професор, доцент кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. Оскільки дисертант слушно наголошує на міждисциплінарному характері свого дослідження, у підрозділі, присвяченому його методологічним засадам, варто було б зупинитися на методах політологічного аналізу заявленої проблеми, й зокрема, на такому явищі, як «політична теорія», тобто, системі основних ідей у сфері політичних знань, що передбачає залучення історії політичної думки, в тому числі й діяльність із дослідження думок відповідних мислителів (у нашому випадку – М. Грушевського). Зрештою, який сенс вкладається, наприклад, в означення його статусу «федераліст»? Не завадило б охарактеризувати і трансформацію його поглядів, порівнявши їхню вагу й актуальність, скажімо наприкінці XIX ст. й в останнє десятиліття життя. На наш погляд, це багато в чому може знівелювати передбачуваний стереотип – «гарний історіограф – поганий політолог».

2. У цьому контексті не завадило б у тексті дисертації, хоча б схематично (тезово) визначити, а в який спосіб історичні знання М. Грушевського впливали на його

політичний світогляд і, навпаки, з'ясувати, до якої міри його політична діяльність позначалася на його фаховому історієписанні? В такому ж ракурсі роботу тільки покращили б авторські інтерпретації образу «Грушевського-політика», а також політико-спонукальні мотиви поглядів критиків цього образу, демонстровані сучасниками історика.

3. Попри цілком зрозумілу та фахово логічну сфокусованість автора на обраній вузькотематичній історіографічній специфіці, напевно, дисертації в цілому дещо бракує наративного тла, що створює враження певної ізольованості пропонованого аналізу. Приміром, робота відразу починається з 1894 р., коли герой тексту прибуває вже дорослою людиною до Львову й одразу активно включається в громадське життя Галичини. Втім залишається не зрозумілим, а коли сформувалися його політичні погляди, в який спосіб, і чому до цього в Києві з його боку не відзначалося жодної громадської, а тим більше політичної діяльності? Надалі в тексті політичні процеси і в Галичині, і в Наддніпрянській Україні також існують немов самі по собі, але в чому була їх відмінність / подібність? Отже, важко зрозуміти, з якими розкладами політичних сил мав справу той же М. Грушевський, чи то на початку львівського періоду, чи вже в часи головування в УЦР? Як це впливало на рецепцію сучасників його діяльності?

4. Від початку викладу матеріалу, без пояснення суті проблеми, автор рецензованої праці занурює нас у безперечно бурхливе суспільно-політичне середовище підавстрійської України, зокрема, повідомляє про «угодовий курс О. Барвінського, якому була протиставлена опозиційна позиція народовців на чолі з Ю. Романчуком», у результаті чого М. Грушевський був оголошений тут «барвінщанином», що ускладнило його ситуацію, зважаючи ще й на «стрімке загострення шовіністичних настроїв у середовищі польської професури» (с. 52–53). Знову ж таки, не завадило б дисертанту взагалі пояснити, а звідки взявся цей «польський шовінізм», зважаючи, що якраз на момент прибуття київського інтелектуала Польща рівно 100 років була бездержавною територією, розділеною трьома європейськими імперіями?!

5. М. Нестеренко від початку веде мову стосовно того, що М. Грушевський як «вихованець школи В. Антоновича» та загалом «київських українофілів» (с. 51) мав виконувати в Галичині лише настанови свого вчителя. Однак із цим важко погодитись, адже відомо, що він відразу намагався реорганізувати народовський рух у підавстрійській Україні, що засвідчила, зокрема, його тісна співпраця з І. Франком і М. Павликом, гарячими противниками чого відразу виступили якраз В. Антонович і О. Кониський. Фактично в Галичині ми відразу бачимо М. Грушевського не «народником», а політиком суто національно-державного типу.

6. Важко погодитись із багато в чому метафізичним твердженням автора дисертації з приводу того, що «отримана посада [завідувача кафедри Львівського університету] перетворила професора [Грушевського] на публічного інтелектуала, змушуючи висловлюватися стосовно назрілих проблем національного життя» (с. 196), адже як мовиться «Homo locum ornat, non hominem locus». Усе подальше життя та діяльність свідчать, що він не надто прогинався під обставини та залежав від посад, а тому, швидше за все, у Львові він діяв із чітким розрахунком та уявленням ситуації, маючи відповідний раціональний погляд на власний статус.

7. До певної міри дивним слід визнати факт відсутності в межах другого розділу дисертації згадок про будь-яку рецепцію на громадсько-політичну діяльність М. Грушевського з боку найпомітнішого його антипода в майбутньому (і в політичній, і в науковій сферах) – В'ячеслава Липинського. Звісно, на цьому етапі останній ще не був налаштований настільки критично, проте і в наступних частинах дослідження аналізу його поглядів приділено не надто багато уваги. Водночас у цьому ракурсі виникає запитання до дисертанта: наскільки всі критики діяльності М. Грушевського були неправими, зосібна В. Липинський?

8. Ми цілком погоджуємося, що «проаналізований в дисертації досвід взаємин між інтелектуалами Центрально-Східної Європи слугуватиме підставою для налагодження сучасного громадського діалогу з представниками інших національних середовищ в аспекті віднайдення порозуміння стосовно суспільно-значущих проблем минулого» (с. 17), проте варто було б виділити важливість

озвученого досвіду й для моделювання суспільно-політичних процесів сучасності й навіть у майбутньому, особливо в сегменті нинішньої російсько-української війни. Адже Великий Українець на власному досвіді відчув усю нетерпимість і людиноненависницьку суть росіян відносно всього українського – в культурному, етнічному, національно-державному та політичному вимірах, застерігаючи українців ще понад сто років тому від прекраснодушних ілюзій відносно росіян і росії та закликаючи готуватися до впертої та тривалої боротьби за власну державну незалежність.

3. **Педич Василь Пилипович**, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Зауваження, висловлені у відгуку опонента:

1. Дисертаційна праця містить акроніми назв пов'язаних із М. Грушевським культурно-наукових та суспільно-політичних інституцій, малознаних сучасному читачеві. На жаль, вони не завжди розшифровуються. Тож у роботі був би доречним перелік вживаних скорочень.

2. Рецензована робота спирається на надзвичайно солідну джерельну базу. Разом із тим, дисертант не врахував такий кількісно вагомий й оригінальний у дискурсивному плані вид рецептивних текстів як енциклопедичні гасла. Як відомо, за життя М. Грушевського з'явилося пару десятків присвячених йому енциклопедичних дописів що містили цікаві спроби панорамного осмислення його національного служіння. Врахування цих матеріалів, поза сумнівом, збагатило би відтворену в роботі рецептивну палітру.

3. Відзначаючи ґрунтовне опрацювання дисертантом характеристик суспільно-політичної діяльності М. Грушевського в еміграційний період, хотілося би дізнатися, чи були якісь рефлексії на його виїзд за кордон і як це було сприйнято прихильниками та опонентами вченого.

4. М. Нестеренко, намагаючись бути переконливим у своїх висновках і спостереженнях, а також переслідуючи мету якомога повніше відтворити палітру

обговорення громадсько-політичних ініціатив М. Грушевського, подекуди зловживає цитуванням першоджерел.

5. Поряд із відзначенням масштабності зусиль дисертанта з реконструкції всіх сюжетів рецепції сучасниками М. Грушевського його громадського служіння, вкажемо й на певні упущення. Приміром, М. Нестеренко цілковито оминув увагою трансформації образу Грушевського-політика у сміховій культурі його доби, що зробило б історіографічні висновки здобувача більш ґрунтовними.

4. **Лазурко Лідія Миколаївна**, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у відгуку рецензента:

1. Термінологічний словник виглядав би більш повним з визначенням такого модерного й теоретично навантаженого поняття як «публічний інтелектуал», що ним Автор оперує і яке є одним із центральних у характеристиці М. Грушевського як політика і суспільного діяча.

2. Текст місцями ускладнений повторюваними конструкціями та надмірно деталізованими переліками, що, однак не знижує його аналітичну фокусованість.

3. Попри заявлений аналіз різних оптик, текст фактично поступово героїзує Грушевського та вибудовує телеологічний сюжет «національного провідника». Це, зокрема, помітно у авторських висновках, у яких поряд із аналізом рецепції з'являється романтизована інтерпретація діяльності героя: «йому судилася нелегка роль провідника свого знедоленого народу» (висновок до підрозділу 2.1.). Назагал у дослідженні не бракує власних суджень Автора щодо суспільно-політичної діяльності М. Грушевського у яких постає виразно апологетичний його образ.

4. Відзначаючи добрий стиль дослідження, звернемо увагу на деякі його суперечності, адже поряд з такими академічними конструкціями, як «дискурсивний тренд», «рецептивні тексти», «концептуальна рамка», що ними

Автор надзвичайно майстерно оперує, з'являються й емоційно забарвлені, властиві публіцистиці фрази: «мужнє протистояння академіка з комуністичним Молохом» чи «запеклість критики».

5. Впадає у вічі й деяка перенасиченість вступу і висновків, що мали би бути суворо академічними, оцінними конструкціями: «Великий Українець», «національний чин», «визначний гуманітарій»; «знаковий інтелектуал», «феноменальність служіння», більш характерними для ювілейної статті чи меморіального нарису.

5. Біла Світлана Ярославівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Зауваження, висловлені у відгуку рецензента:

1. Хронологічні межі дослідження виходять за окреслені рамки – перша третина XX століття, бо в дисертації наявний історіографічний матеріал до 1939 року.
2. Почасти дисертант більше зосереджується на цитуванні поглядів певних науковців чи публіцистів і детальному переказі позицій окремих авторів щодо суспільно-політичної діяльності М. Грушевського, аніж на їх аналітичному узагальненні.
3. Більш ретельного огляду потребують рецепції науковців на діяльність М. Грушевського як голови Центральної Ради.
4. Дисертанту детальніше слід було проаналізувати політичні впливи на формування історіографічних оцінок суспільно-політичної діяльності М. Грушевського після повернення з еміграції, зокрема політики коренізації (українізації), формуванні тоталітарного режиму в СРСР, тощо.
5. Стилістичне оформлення тексту дещо перевантажене емоційно забарвленими судженнями та формулюваннями («запеклість критики», «профанували громадську працю», «гвалтовність переслідувань).

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради

«Проти» – немає

«Утрималися» – немає

На основі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Нестеренку Михайлу Михайловичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» зі спеціальності 032 «Історія та археологія».

Голова разової спеціалізованої вченої ради **Олег ПЕТРЕЧКО**

Підпис проф. Олега ПЕТРЕЧКА
засвідчую.
Проректор з науково-педагогічної
роботи
Юрій СКИБЯК